

AD SEQUEMTEM VITAM PRÆMONITIO.

Quod jam non semel in Commentario observatum est, id hic denuo lectorum oculis subjiciendum, videlicet, non Vitam ab anonymo hic dari, seu historicam S. Henrici gestorum narrationem, sed meram rerum variarum ad ejus sanctitatem et in ecclesias munificentiam spectantium compilationem, quam parum admodum ordinatam dicere merito possis, cum varia locis non suis corradat, immisceatque diplomata, diu post Sancti obitum a Pontificibus Clemente II ac Leone IX et ab Henrico III Cæsare Bambergensibus concessa, quæ apud Gretserum capita 16, 17, 18 et 19 occupant, a nobis vero, ut supra etiam monuimus, in Appendicem rejecta sunt, utpote rerum qualemcumque seriem turbantia. Nec minus inepte capitibus 24 et 25 intrusæ sunt Benedicti P. VIII litteræ, tum ad Sanctum de episcopatus confirmatione, tum ad Eberardum, primum istius ecclesiæ antistitem, quorum saltem primas ut minimum post caput 15 collocatas oportuit. Ne igitur et ea instrumenta lectorem remorari possint, ipsa primo loco in dicta appendice referemus, cætera vero intacta trademus. Sequatur itaque

S. HENRICI VITA

AUCTORE ANONYMO

Edita in Surio, ex Jacobi Gretseri DIVIS BAMBERGENSIBUS.

CAPUT PRIMUM.

S. Henrici in imperium successio, Wolfgangi apparitio, muni scientia in ecclesias, victoria de Sclavis, et restauratio episcopatus Merseburgensis.

1. Anno ab Incarnatione Domini millesimo primo (39) ab Urbe autem condita millesimo septingentesimo quinquagesimo secundo: Ottone puero Romæ defuncto, vacante regni solio, cum de principe subrogando ageretur; omnium vota, nutu divino, ad eum inclinantur, qui tunc in regno habebatur potissimus. Fuit namque per idem tempus Dux Bavariorum Henricus, tam bonitate quam nobilitate regia conspicuus, et universa morum honestate præclarus. Hic initium sapientiæ timorem Domini pleniter secutus est: qui erat omni litterarum studio principaliter imbutus, totus sane fide et actu Catholicus. Hic ergo ab omnibus pari voto (40) et communi consensu accersitur, divina utique disponente clementia: ut per temporalis regni fastigium, ad culmen cælestis regni pertingeret. Terrena enim bona omnia, sicut usu malo alios a salute præpediunt, ita alios usu bono ad salutem promovent.

2. Cui necdum Cæsaris vel imperatoris dignitatem obtinenti apparuit Ratisbonæ Wolfgangus in somnis visione tali (41). Visum namque est ei, quod manens in sancti Emmerammi ecclesia, accederet orandi gratia ad beati Wolfgangi sepulcrum, in eadem ecclesia situm: eumque ibidem dominum sanctumque Wolfgangi precibus intimis conaretur exorare, subito videbatur ei ipse Sanctus adstare et hujusmodi verbis ipsum appel-

A lare: Intuere diligenter litteras in muro, qui est juxta tumulum meum, scriptas. Erat autem ibi, sicut videbatur, scriptum solummodo: Post sex. Evigilans vero Rex Henricus tractatione diuturna secum revolvit, paucissima hujus visionis scripta. Inprimis ergo arbitratus, quod post sex dies esset moriturus, multa dispensat pauperibus. Cum autem sex dierum numerus præteriret et nihil in se corporali molestiæ sentiret, putavit ad sex menses pertinere. Transacto vero hujus numeri spatio, nihilque in se infirmitatis passus, arbitratus hunc numerum ad sex annos pertinere: ideoque et quæ supra, cœpit timere. Cumque sex annorum numerus integer pertransisset, et septimi anni dies revolutus venisset, ipso die Cæsaris dignitatem per Apostolicam suscepit obsecrationem. Tunc tandem sentiens qualis esset sua visio, gratias agit Deo sanctoque Wolfgango, qui sibi talem revelare dignatus est sublimitatem.

3. Unctus igitur in regem beatissimus Dei famulus, temporalia regni non contentus angustiis, pro adipiscenda immortalitatis corona, summo Regi (cui servire regnare est) militare disposuit, summam etiam diligentiam in amplificando cultu religionis adhibuit: ecclesias ditare possessionibus, et immensis ornatibus augere cœpit. Sedes autem episcopales, Hildensheim (ubi a puero nutritus et litteras edoctus fuit), Madeburg, Argentinam, Misenam et Merseburgh (quæ barbarica immanitate adjacentium Sclavorum vastatæ fuerant) (42) restauravit. Et tam ipsius, quam aliis episcopatibus per

(39) Errat in principio, ut supra satis notatum est, eidemque errori insistit, dum inferius num. 12, S. Henrici annum VII connectit cum 1007. III Kal. Novembris.

(40) Quam fuerint patria vota Principum imperii melius docet Adelboldus.

(41) Hæc accepta sunt ex Vita S. Wolfgangi apud Surium 31 Octobris num. 39. Porro S. Wolfgang-

gum S. Henrici institutorem fuisse, auctor est Ditmarus: *Nutrit præclarum Wolfgangus præsul alumnum*, etc. Reliqua huc spectantia in Commentario dicta sunt.

(42) Hæc explicata oportebat, si quid dicere voluit confusus scriptor, omittens Paderbornam in quam præcipua contulit Sanctus.

universum regnum, in possessionibus et ornatibus, innumerabilia contulit Hildesheimensibus vero sanctum Gotthardum (43) divina edoctus revelatione præfecit. Quid autem Merseburgensi ecclesiæ præ aliis specialibus contulerit futurorum charitati volumus ex parte notificare. Hæc enim ecclesia tempore Magni Ottonis, illius, inquam, qui ad Lycum fluvium sub sancto Uldarico confessore Ungaros (44) prostravit, et reges eorum, Lælium videlicet et Assur Ratisbonæ, principibus hoc fieri adjudicantibus, in patibulo suspendit, assiduis incursionibus et hostili vastatione Sclavorum, ad nihilum redacta est.

4. Et quia violentiis vicinarum nationum non poterat resistere: in possessionibus, in religione et in omnibus, quæ ad pontificalem dignitatem pertinebant, penitus cœpit deficeri. Accidit autem ut eodem tempore Magdeburgensis ecclesiæ Archiepiscopus viam universæ carnis ingrederetur, et Merseburgensis præsul, propter sapientiam a Deo sibi collatam, et propter multas virtutes, quibus adornatus erat, ob quas etiam Ottoni magno gratissimus extitit: in cathedram Magdeburgensem, prædicto Rege id efficiente, præponeretur (45). Factum est autem, ut Merseburgensis episcopatus penitus destrueretur, et quæ potiora erant illius ecclesiæ in prædiis, in ministerialibus, in ornamentis, in ditionem Magdeburgensis ecclesiæ transferrentur, et de quibus reliquiis possessionum, quæ Merseburg remanserant, abbatia inibi construeretur. Quod factum usque ad tempus pii confessoris Henrici immutatum permansit. Cum autem convocatis idem Rex Principibus regni sui Quendelburg curiam celebrasset: universis in id ipsum consentientibus, Poloniam et Boemiam, cæterasque Sclavorum adjacentes regiones, quæ fines regni sui vastabant, debellare disposuit.

5. Congregato itaque exercitu, contra prædictas nationes aciem direxit. Et faciens transitum per locum, qui Walbech (46) dicitur, gladium sancti Adriani martyris, qui pro reliquis multo tempore ibi servabatur, accepit. Quo accinctus, ex toto corde suo clamavit et dixit: *Judica Domine nocentes me, expugna impugnantes me, apprehende arma et scutum, et exurge in adjutorium mihi. Inde progressus castra metatus est in campo, ubi Merseburgensis ecclesia sita est, et videns locum desolatum, et in nihilum redactum, ingemuit et ait: Beate Laurenti martyr Christi, si tuo interventu has barbaras nationes, ad quas pergo, Romano Imperio, et Christianæ religioni subjugavero, hunc locum desolatum tuo nomini consecratum, divina favente gratia, in pristinæ dignitatis statum reformabo. Ut*

(43) Vide in Actis 4 Maii pag. 508, num. 18.

(44) Describitur victoria in Vita S. Udalrici 4 Julii pa. 110, a num. 46.

(45) Quæ hic narrantur de translatis Madeburgum episcopatus Merseburgensis possessionibus, non Ottoni primo, sed secundo adscribenda sunt, unde ipsum secuta est punitio de qua in Vita S. Adal-

A vero principes Poloniæ et Boemiæ, ceterarumque Sclavicarum gentium primates Romanum Imperatorem cum exercitu ad debellandos eos advenire cognoverunt: innumerabili multitudine collecta, in bellum ei obviam processerunt. Quod Regi pio per speculatores suos cito innotuit, et sicut in omnibus angustiis suis solebat, ad orationis arma confugit. Invocatoque super se nomine Domini, beato Laurentio, sancto Georgio, et beato Adriano martyribus, se suumque exercitum protegendum cum summa devotione commisit.

6. Et cum omnes perceptione corporis et sanguinis Domini confortati fuissent, ad locum certaminis venerunt. Ubi cum Rex beatus verbis exhortatoriis ad viriliter agendum singulorum animos erexisset, videns innumerabilem adversariorum multitudinem, clamavit ad Dominum, et ait: *Deus qui conteris bella ab initio, eleva brachium tuum super gentes qui cogitant servis tuis mala. Disperge illos in virtute tua: et destrue eos protector meus. Pone illos ut rotam, et sicut stipulam ante faciem venti. Hæc dicens aperti sunt oculi ejus et vidit gloriosos martyres, Georgium videlicet, Laurentium, Adrianum, cum angelo percutiente, exercitum suum præcedentes, et hostium cuneos ad fugam propellentes. Et sicut exercitus Sennacherib ab angelo percutiente contritus est et periit; ita et omnis barbarorum ista multitudo per virtutem Dei conterrita, projectis armis sine effusione sanguinis Christianorum, fugæ præsidium quæsit. Quo viso Rex sanctus, elevatis oculis et manibus in cælum, benedixit Deo cœli et ait: Benedico, Rex cœli et terræ, qui superbis resistis et humilibus das gratiam: qui custodis diligentes te et glorificatus es in gentibus, propter datam nobis de cœlo victoriam. Victis ergo barbaris et quæ ad futuram pacem prodesse poterant firmissima pactione stabilitis, vir Beatus cum suis in sua redierunt cum pace, glorificantes et laudantes Deum, qui salvat sperantes in se.*

7. Cumque Christianissimus rex Poloniam, Boemiam, Moraviam tributarias fecisset: ob reverentiam S. Laurentii martyris, conculcationem et destructionem Merseburgensis ecclesiæ, cœpit pio intuitu misericordiæ et pietatis respicere, et ad nihilum redacta in ædificiis, in ministerialibus, in sæcularibus possessionibus, in ecclesiasticis ornamentis, in pristinum gradum pontificalis dignitatis, sicut Deo et sancto Laurentio voverat, studuit restaurare. Nec prius ab operibus misericordiæ destitit quoadusque eam ad antiquum statum dignitatis, et pristinum honorem religionis ex integro perderet.

berti ad 23 Aprilis cap. 190. Vide citatum istuc in Annotatis Ditmarum, qui pluribus aliis locis agit de restitutione ejusdem episcopatus per S. Henricum.

(45) De Walbeck et S. Adriani gladio plura notavit Gretserus, quæ apud ipsum videri possunt.

Denique Episcopatum Babenbergensem ex int
in suo domate (47) fundavit, terminis videlicet
djacentibus episcopatibus legitimo concambio
mutatis. Fundatum vero episcopatum principi-
Apostolorum Petro et Paulo, et pretiosissimo
yri Georgio attitulatum speciali jure sanctæ
. Ecclesiæ contradidit, ut et primæ Sedi debi-
dignitatis impenderet honorem, et suam plan-
nem tanto patrocínio firmiter communiret. In
diana quoque parte civitatis monasterium in ho-
S. Stephani Protomartyris sub ordine canonico
ruens; ex altera vero, hoc est aquilonari, aliud
sterium sub monachali regula in honore S.
velis Archangeli (48), sanctique Benedicti abba-
nstituens, sibi, suæque civitati supra Petram
lolicæ firmitatis fundatæ, muroque et propugna-
meritorum S. Georgii ceterorumque sanctorum
tæ ac exornatæ contra incentivos vitiorum jacta-
arrim fortitudinis in Stephano, et contra refrige-
s flatus illius, qui in aquilone, unde malum
panditur, sedem ponere disposuit, refugium
m in angelico præparavit præsidio: ut a dex-
et a sinistris justitiæ armis vallatæ in nullo
iat insidiator prævalere.

His tribus ecclesiis postea per Guntherum
em Babenbergensis sedis quartum præsullem,
r Reginoldum quemdam, virum nobilem, ad-
est quarta ecclesia (49) in honore sanctæ Mariæ
is Domini: et sancti Gangolfi martyris extra
n versus Orientem in loco Teuverstat sub
e et possessione canonica. Denique sextus
em sedis Episcopus Herimannus contra urbem
s occidentem in honore S. Jacobi Apostoli et
bedæi, ecclesiam sub ordine canonico initia-
lanc Otto, humilis amator pauperum Christi,
us ejusdem sedis episcopus, cooperante Eber-
o præposito, consummavit et dedicavit, ac
m ordinemque illic Deo servientium decenter
sunt. Sic locus Babenbergensis ecclesiis in
ciniis Sanctorum in modo Crucis undique mu-
, Christo Jesu crucifixo quotidianum, et sedu-
celebrat officium et servitium pro primo suo
store Henrico secundo, Imperatore piissimo,
me cooperantibus et successoribus vel aug-
toribus omnibus: Et ut inibi militantibus
imo major tranquillitas, et securitas, et reveren-
d supplicandum Deo perseveret, prædictæ quin-
eclesiæ sic sunt locatæ, ut fere ab omni stre-
et tumultu forensi ac populari sint decentis-
segregatæ.

Ut autem cunctis liquidius enitescat qua-
ntia vir beatissimus novellæ suæ ecclesiæ bona
et tranquillitatis etiam per succedentia tem-
provididerit, aliquas hic tam Episcoporum quam

7) *Varia domatis* significata habes in glossariis,
amitur pro ditione seu possessione.

8) De hoc cœnobio actum est ad Acta S. Ottonis
ii.

Hæc omnia ad Vitam S. Henrici nullo modo
nent.

Regum inserimus confirmationis epistolas: ut, quia
duo sunt, quibus hic mundus principaliter regitur,
pontificalis auctoritas, et regalis potestas, ex utro
que horum suffulta a dexteris et sinistris, ab omnium
molestia infestationum secure monstretur in perpetuum
defensa. Dicente enim Domino Salvatore;
duos Ecclesiæ gladios sufficere, quorum unus ad
defensionem animæ ac spiritus penetrat; alter in-
flexibilia et dura corda rigore suo domat et premit:
quidquid eorumdem gladiatorum jure hinc inde mu-
nitur, constat profecto, quod nullius mali incursione
ab status sui rectitudine labefactetur. Prius tamen
hic chartam Ottonis tertii (50) Imperatoris præscribi-
mus, ut scire volentibus, qualiter ipse locus Baben-
bergensis in ditionem sancti Regis obvenerit, ex
eadem conscriptionis pagina colligatur.

11. In nomine sanctæ et individue Trinitatis:
Otto divina providentia Imperator Augustus. Nove-
rint omnes nostri fideles, præsentis scilicet et fu-
turi, qualiter nos ob interventum dilectissimæ geni-
tricis nostræ Adelheidæ, caro nepoti nostro Bava-
riorum Duci Henrico quoddam juris nostri præ-
dium, civitatem videlicet Babenberg nominatam,
cum omnibus ad hanc respicientibus et Nemkin
Uraha in comitatu Bertholdi Comitis Volckfelt nun-
cupato, sita, nostra Imperiali potentia in perpetuæ
usum proprietatis concessimus, firmiterque donavi-
mus cum utriusque sexus mancipiis, ædificiis, ec-
clesiis, terris cultis et incultis, et cum omnibus
C juræ, legaliterque ad hæc jam dicta prædia pertinen-
tibus, eo tenore, ut libero ipse deinceps perfruatur
arbitrio, hæc tenendi, commutandi, dandi, posteris
relinquendi, seu quidquid sibi libuerit inde faciendi
et ut præceptum stabilius firmiterque permaneat,
hanc chartam inscribi jussimus, annuloque sigilla-
tam propria manu nostra roboravimus. Data. v Ka-
lend. Julii Indict. 1, anno regni Domino Ottonis XIV,
Imperii autem VII.

CAPUT II.

*Fundatio ecclesiæ Bambergensis, synodi ad eam
spectantes, ejusque a summo Pontifice approba-
tio.*

12. Anno igitur ab Incarnatione Domini M VII (51
Indict. v. III Kalend. Novembris magna synodus Epis-
coporum, aliorumque Patrum habita est et celebrata
in villa regia Franchenfurt mediante Rege magno
et pacifico Henrico, anno regni sui VII. Nam dum
idem Deo devotus Rex alta mentis consideratione
secum voveret, in quo potissimum opere Dei mi-
sericordiam sibi facilius conciliaret, et ex divini
instinctu consilii inspiratus disposuit, ut Deum sibi
heredem eligeret, et conscriberet, et episcopatum
Babenbergensem, ut præscriptum est, ex rebus
hereditariis construeret, ut et paganismus Slavono-

(50) Pluribus ostendit Gretserus, diploma esse Ot-
tonis II, de quo et nos in Commentario egimus, ubi
etiam de titulo *nepotis* dictum est, quem Otto Impe-
rator tribuit patrueli suo Henrico duci Bavarie, pa-
tri S. Henrici.

(51) Errat imperitus scriptor, et res confundit, quas

rum ibi destruentur, et Christiani nominis memoria perpetualiter inibi celebris haberetur. Sed cum parochiam ad eandem sedem respicientem non haberet, et sanctam Pentecosten in eodem anno regni sui Moguntiae celebraret, partem Wirzeburgensis dioceseos, comitatum videlicet Raterzgewe (52) dictum, et pagi Wolevelt dicti, interfluvios Vraha et Ratenza sita, ab Heinrico Wirzeburgensi Episcopo firma ac legali traditione acquisivit, tradens e contra Wirzeburgensi ecclesiae CL (53) mansos in vico Memmigun dicto, et in proxime adjacentibus locis, consentientibus, et concurrentibus in haec tota illius Heinrico Wirzeburgensi, et Willigiso Moguntiae metropolis archiepiscopo, multisque, qui praesentes fuerunt (54), Archiepiscopis et Episcopis, legitimum hoc concambium attestatione sua, et subscriptione roborantibus. Gloriosissimus vero Rex compos voti effectus, pari supradictorum Patrum consultu, duos ex capellanis suis Albericum et Ludovicum adjunctis Wirzeburgensi Episcopi litteris, Romam usque direxit, quatenus haec benecepta in melius proficerent auctoritate Apostolica. At Romanus Pontifex, et universalis Papa Joannes piissimi Regis devotioniscongaudens, habita in sancti Petri Basilica synodo, pro confirmando episcopatu Babenbergensi, privilegium fecit conscribi, et Apostolica auctoritate firmari, universis Galliae et Germaniae Episcopis rescribens, ut et ipsi pari communique auctoritate, praedictum episcopatum roborarent, cujus videlicet privilegii exemplar in hunc modum se habet :

13. « Joannes Episcopus servus servorum Dei. Officii nostri est omnium sanctarum Dei ecclesiarum commoda generaliter considerare, et maxime earum, quae specialiter sub jure ac dominio nostrae Romanae Ecclesiae consistunt; si quod est incommodum, abolere, ne pro gravi incommoditate sua neglectae vilescant; vel qualibet nacta occasione, debita solennitate careant. Propterea omnibus sanctae Dei Ecclesiae fidelibus, praesentibus scilicet et futuris, notum esse volumus : quia dilectus et spiritalis noster filius Henricus gloriosissimus atque invictissimus Rex, divina inspirante clementia, de propriis haereditariis rebus, pro sua suorumque parentum anima, episcopatum in loco qui dicitur Babenberc, perfectae fidei et charitatis devotione, in honorem beatissimi Petri Apostolorum Principis esse constituit, commutatione facta jure, ac legaliter cum Heinrico Wirzenburgensi Episcopo de aliqua parte parochiae sui episcopatus. Unde etiam praedictus Episcopus nobis suas litteras misit, ut suo consensu, privilegio nostrae Apostolicae aucto-

in Commentario restituere conati sumus : quod autem annum 1007 connectat cum anno 7 regni Henrici, sequitur ex primo errore quem supra notavimus.

(52) Ex codice Viennensi scribit Gretserus *Ratenzgonus*, et paulo post *volofelt* quae loca aliaque hic accuratius modo quaerere, operae pretium non est.

(53) Variantes lectiones adfert Gretserus, sed quae

ritatis episcopatus noviter factus fundaretur. Pro qua ratione Henricus Secundus gloriosissimus Rex nuntios suos ad nos direxit, qui nobis haec omnia dicerent, et nos pro hac sede confirmanda interpellarent. Cujus sanctissimam imitationem, paterna et praecordiali dilectione intuentes, omnes res, quas beato Petro Apostolorum Principi, in loco praenominato legitima ratione collectas contulit, nostrae auctoritatis privilegio confirmare decernimus, ea videlicet ratione, ut Episcopus ejus loci, et qui in perpetuum sui fuerint successores, ea, supra tranquillitate possideant, et liberam habeant potestatem res et proprietates ejusdem ecclesiae ordinare, atque componere, vel etiam augmentare : dissipare vero, atque confundere, nullam habeant potestatem.

14. « Nostra quoque auctoritate sancimus, uti in terminis, et in rebus ejusdem ecclesiae nulla sit infestatio tyrannorum, vel aliorum quorumlibet pravorum hominum, sive sint in civitate ipsa Babenberc, sive in castellis et villis, servis et ancillis, tributariis, decimis, forestibus, silvis, piscationibus, venationibus, molendinis, campis, pratis, pascuis, terris cultis et incultis, et quidquid modo illuc, pertinet, vel in futurum acquiri possit, per nostrae auctoritatis privilegium corroboratum, in secura quiete permaneat. Nullus ibi Comes aut Judex legem facere praesumat, nisi quam per concessionem gloriosissimi Regis Henrici vel successorum ejus Episcopus loci ejusdem deligeret. Nulla aliena potestas ibi per violentiam irruat. Sic ille episcopatus liber, et ab omni potestate extranea securus, Romano tantummodo mundiburdio (55) subditus : quatenus Episcopus eo melius cum canonicis suis servitio Dei possit insistere, et primi constructoris ejusdem loci, et recuperatoris jugiter memoriam habere. Sit tamen idem suo metropolitano subjectus atque obediens. Quicumque haec praecpta servaverit, divinam remunerationem et Apostolicam benedictionem accipiat. Qui autem contemptor et violator extiterit, perpetui anathematis damnationi subiaceat, nisi resipiscens ad satisfactionem perveniat. Scriptum per manus Petri notarii et scriniarii sanctae Romanae Ecclesiae in mense Junio, Indict. v. »

15. Habito igitur rursus generali concilio in Franchenfurt, cui praesedit venerabilis Archiepiscopus Willigisus Moguntinus, universi Archiepiscopi et Episcopi, qui interfuerunt, numero xxxvi, debita cum veneratione privilegium hoc Sedis Apostolicae suscipientes, unanimiter devotis mentibus laudaverunt, et scribendum roboraverunt. De su-

rei substantiam non magnopere emendant.

(54) Ex codice Viennensi nomina aliqua refert Gretserus ; at distinguenda sunt et tempora et concilia, ut vide in Commentario praevio fusius deductum, ubi omnia explicata sunt quae hic annotari possent.

(55) *Mundiburgum* etiam dicitur, estque tuitio, defensio aut tutela.

prædictis vero parochiæ terminis ab Ecclesia Wirzeburgensis commutatis, ne qua fieret in posterum querela, vel dubitatio, subjectam conscribi paginam fecerunt : cui subscripsit primo quidem ipse Henricus Wirzeburgensis Episcopus, deinde ejusdem ecclesiæ præpositi, sive presbyteri numero novem.

16. « Omnium sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium tam præsentium quam futurorum notitiam non latere desideramus, qualiter gloriosissimus Rex Henricus, divinæ, ut credimus, admonitionis stimulo compunctus, de prædiis, quæ Dei gratia, hereditarioque jure parentum, in suæ possessionis dominium pervenerant, Dei servitium augere, episcopatum constituendo, desiderans; quo id legitime rationabiliterque fieri potuisset, Henricum venerabilem Wirzeburgensis ecclesiæ provisorem, quatenus quemdam locum Babenberg nuncupatum cum pago Raenzegevum dictum, qui ad suæ dioceseos statum pertinere videbatur, de suo jure in suum jus ad id perficiendum transfunderet, studiose cœpit flagitare. Quæ, quoniam justæ et rationabiles causæ videbantur, ejusdem augustissimi et invictissimi Regis petitionibus acquiescens, cum communi cleri sui atque militum, nec non totius populi consilio et consensu, præfatum locum cum prædicto pago, tibus parochianis ecclesiis exceptis, cum suis adjacentiis, quarum hæc sunt nomina, Wachenrode, Lonerstat, Mulchusen, omni postmodum remota contradictione, suæ potestati tradidit. Alterius autem pagi, qui Volefeld vocatur, in quo præfatus locus situs est, partem eidem Regi concessit, quantum est de Babenberch ad flumen Vraha, de Vraha in Ratenzam flumen, et sic juxta decursum ejusdem fluminis in Moin, et inde ad rivulum Wichibach, deinde ad caput ejusdem rivuli; sicque qua citissime, et proxime pervenire potest ad Vraha. Actum in civitate Wirzeburgensi, præsentem serenissimo Imperatore Henrico, ea conditione, ut decimam in novalibus jam incisis, et ad mansum mensuratis cum veteri decima non commutata, Wirzeburgensis ecclesia retineat. In novalibus vero post hinc excolendis decimam Babenbergensis ecclesia possideat cum termino commutato. »

17. Sed et Joannes Aquileiensis Patriarcha opus tam laudabile Regis excellentissimi, et piam erga Christum devotionem toto affectu amplectens, Henrico Episcopo Wirzeburgensi gratulationis plenam scripsi epistolam. « Beatissimo Domino et sincera charitate diligendo Henrico sanctæ Wirzeburgensis ecclesiæ Episcopo venerabili, Joannes Apuileinsis ecclesiæ patriarcha cum omnibus suæ dioceseos Episcopis, fraternam dilectionem in eo, qui prior dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis, Jesu Christo Domino nostro. Licet, Reverende frater, fraternæ dilectionis cura nos admoneat, ut in omnibus operibus bonis quæ conditor humani generis misericorditer ad salutem quotidie disponit, immensas gratiarum actiones ipsi agere debeamus,

A quodcumque tamen vel ubicumque ex propecto sanctæ Ecclesiæ, vel ejus exaltatione, locatione, non aliquid magnifici operis audire contigerit, immensæ devotionis affectu, et spiritualis exultationis effectu illum laudare, benedicere et prædicare debemus, cujus hæc dona sunt, et a quo bona cuncta ineffabiliter procedunt. Qui inter innumerabilia sempiternæ dignationis sacramenta, ea et in suorum cordibus Principum dictat, quæ ad multorum exemplum, et salutem profutura procurat.

B 18. « In quibus unum est, quod super divinitus factum, maximam mentibus nostris lætitiæ generavit. Audivimus quod Dominus noster Henricus gloriosissimus et invictissimus Rex, divina sibi inspirante gratia, ex suis prædiis, et paterna hereditate in loco, qui dicitur Babenberc episcopatum in honore beatissimi Petri Apostolorum principis constituerit, et commutatione facta, digne et legaliter cum ecclesia vestra, partem quamdam ex ejus diocesi acquisivit : atque hoc concambium Apostolicæ sedis privilegium corroboravit. Quod quidem eximium et laudabile opus, et ejus dignissimam liberalitatem, et vestram charitatem salis egregie prædicabilem commendat; cum et suum est per operationem, et vestrum sit per dilectionem. In quo omnipotenti Deo immensas gratias referimus, ad cujus inestimabilem gloriam spectat, quod per Regem nostrum Henricum, bonum et fidelem ministrum suum, fundatissimam pacem omnibus ecclesiis præstat, et insuper novam format ecclesiam, per quam et de inimico humani generis in vicinas Sclavorum gentes, Deo opitulante, triumphabit, et innumerabilem familiam per lavacrum regenerationis sibi multiplicabit. Nos autem cum omnibus nostræ dioceseos Episcopis hoc divinum opus in commune laudamus, atque in eo juste consentientes et subter conscribentes in perpetuum valere confirmamus. »

D 19. « Henricus divina præordinante clementia Rex omnibus Ecclesiæ filiis tam futuris quam præsentibus. Saluberrimis sacri eloqui institutionibus erudimur, et præmonemur, ut temporalia relinquentes bona, et terrena postponentes commoda, æterna et sine fine mansura in cælis studeamus adipisci consistoria. Gloria enim præsens fugitiva est et vana, dum possidetur, nisi ea aliquid de cælesti æternitate cogitetur. Sed Dei miseratio humano generi providit remedium, quando partem cælestis patriæ, terrenæ substantiæ fecit esse pretium : Hujus ergo nos clementiæ non immemores, nec ignorantes nos gratuito divinæ miserationis respectu, regali dignitate sublimatos, congruum esse ducimus non solum ecclesias ab antecessoribus nostris constructas ampliari, sed ad majorem gloriam Dei novas ædificare, easque devotionis nostræ donis gratissimis exaltare. Quapropter Dominicis non surdum auditum præbentes præceptis, et deificis obtemperando intendentes suasionibus, thesauros divinæ largitatis munificentia nobis collatos,

in cœlo desideramus reponere, ubi neque fures A effodiunt, nec furantur, neque ærugo, vel linea demolitur, ubi et dum omnia nunc congesta recolimus, cor nostrum desiderio et amore sæpius versetur.

20. « Proinde patere volumus omnium fidelium universitati, quod quemdam paternæ hereditatis nostræ locum Babenberc dictum, et in sedem et culmen episcopatus proveximus, et Romanæ sedis auctoritate firmatum, atque venerabilis Heinrici Wirzeburgensis Episcopi consensu, et dilectæ conjugis nostræ Chunegundæ voluntate, ac pari communi- que omnium nostri fidelium tam Archiepiscoporum quam Episcoporum, Abbatum, nec non et Ducum, et Comitum consulto, decretoque, ac totius regni B nostri, Principumque concordî devotione laudatum, ad honorem omnipotentis Dei, et beatæ Mariæ semper Virginis, et sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, nec non sanctorum Kiliani et Georgii, fundavimus, stabilivimus et corroboravimus, ut inibi nostrum, parentumque nostrorum, et Ottonis tertii Imperatoris, videlicet antecessoris nostri, celebre habeatur memoriale, et jugis pro omnibus orthodoxis mactetur hostia salutaris. Oblatis igitur Deo in eadem dilecta nobis ecclesia ad honorem et decorem domus Dei, ex metallis lapidibusque pretiosis in varios usus sanctuarii, vasis sen vestibus, aliisque ornamentis ecclesiasticis, contulimus præterea ad supra dictam sedem episcopalem præ- dia, ecclesias, vicos, villas cum omnibus suis per- C tinentiis sive adhærentiis, videlicet utriusque sexus mancipiis, areis, ædificiis, terris cultis, viis et inviis, exitibus, redditibus, quæsitis et inquirendis, silvis, sagenis (56) venationibus, pratis, pascuis, campis, forestis, forestariis, cellariis, censibus, aquis, aquarumve decursibus, molendinis, mobili- bus, et immobilibus, et ceteris omnibus quæ rite scribi aut appellari possunt, quomodolibet utilita- tibus, præsentî nostræ auctoritatis edicto statuen- tes, ut in Deo nobis dilectus sæpe dictæ sedis Epi- scopus Eberhardus, sui que successores liberam de- hinc habeant potestatem, eadem præscripta bona cum omnibus appendiciis suis tenendi, possidendi, seu in quoslibet usus episcopatus convertendi; fra- D tribus autem canonicis Deo ibidem famulantibus ad quotidiana temporalis vitæ subsidia, possessiones, quas tradidimus, nostra imperiali auctoritate proprietateve possidenda confirmamus.

21. « Ea videlicet ratione : ut præfati canonici, et eorum per successionem Præpositi, liberam dehinc cum ipsorum canonicorum consensu, et consilio potestatem habeant in meliores usus com- mutandi, augmentandi, et ad utilitatem suam quoquomodo redigendi; quatenus et ipsi, nostri benigne memores apud Deum, ac dilectissimæ

(56) Alias *Senegis*, et *Saginis*; non video aliud indi- cari, quam jus piscationis. Consule glossaria.

(57) Neque hæc ad Vitam S. *Henrici* quidquam per- tinent : unde in appendicem reponenda jam supra

conjugis nostræ, atque consortis regni Cunegundæ parentumque nostrorum, versa vice, beneficiis no- stris pia atque assidua interversione respondeant. Si quis autem, quod absit, hujus nostræ munifi- centiam donationis, atque institutum Apostolici Sedis, et tot venerabilium Patrum auctoritate fir- matum destruere seu violare tentaverit, in die ju- dicii coram oculis Dei tormento inexlinguibili æter- naliter luat. Quod ne eveniat : sed hæc traditi atque decretum ab omnibus perpetualiter inviola- bilis permaneat, hanc chartam inde conscriptas manu propria roborantes, sigilli nostri impressione insigniri jussimus. Nec vero solummodo in vita superstite adhuc Rege gloriosissimo, sed magis etiam post transitum ejus de morte ad vitam, felix ipsius plantatio, Babenbergensis videlicet ecclesia, divinæ gratiæ imbribus irrigata de die in diem ac- cipit incrementum, sæpenumero a sancta specia- lique matre sua Romana Ecclesia uberibus piæ con- solationis potata ac satiata regum quoque succe- dentium auctoritate, vel privilegiis nobiliter ac fir- miter in perpetuum sublimata (57). » Ea privilegia in Appendicem rejicienda, jam diximus in præmoni- tione.

CAPUT III.

Brunonis in sanctum fratrem odium, S. Cunegundis innocentia; sanatio calculi in monte Cassino, et causa claudicationis S. Henrici.

22. Hæc nos de fundatione vel confirmatione sanctæ Babenbergensis ecclesiæ, accepta occasione, dixisse sufficiat, nunc ad cœptam narrationem de gestis beati Viri animum stylumque vertamus. Regis au- tem frater erat Bruno (58) Augustensis sedis Episco- pus, qui felicibus fratris actibus invidens, multas ei adversitatum injurias, in quantum potuit, infere- bat : et ubi per se non poterat, inferentibus se ad- jungebat, vel alios ad inferendas exhortando sti- mulos eis prævæ incitationis subdebat. Cui frater non solum talionem non reddidit, verum etiam instru- ctus fraterna dilectionis, omnia dissimulando et pa- tienter sustinendo, illum in bona vincere sata- gebat.

23. Quanta ejus munificentia, quanta erga Deum liberalitas extiterit, tam in illa Babenbergensi ec- clesia, quam in aliis compluribus locis, manifestis operum declaratur indiciis. Solum quippe Deum sibi elegit heredem, quatenus et ipse in consortium æternæ hereditatis eum assumere dignaretur. Li- beros etenim secundum carnem nec habebat, nec exspectabat, quandoquidem eam, quam pro conjuge habere videbatur, Chunegundam, numquam cogno- visse comprobata est. Qualiter autem innotuerit, ad communem ædificationem, prætereundum non est, ut et castimonie erudiamur exemplis, et divi- norum secretorum admiratione moveamur; intelli- gentes quamadmodum diligentibus Deum omnia diximus.

(58) De Brunone paulo distinctius Adelboldus : cor- rectionem vide infra miraculo primo.

cooperantur in bonum. Tantis namque ac talibus A bonis tentatio deesse non potuit. Invidus enim omnium bonorum diabolus, ubi torum immaculatum sauciare non potuit, zelotypiæ livore fœdare cogitavit, et ejus saltē famam lædere, cui vulnus corruptionis infligere non potuit. Facta est igitur, auctore diabolo, suspecta criminis ea quæ noverat maculam corruptionis. Sed quia crudelis est, qui famam negligit, expurgationis gratia, ad vomeres candentes illud sibi iudicium delegit, quod propter duritiam hominum institutum esse cognoscitur. Cumque dilecta Deo ad illud iudicium, velut ovis ad occisionem duceretur, ingemuit, et ait; Domine Deus, creator cœli terræ, qui probas renes et corda, judica iudicium meum, et eripe me. Te enim testem et iudicem hodie invoco, quia nec hunc B præsentem Heinricum nec alterum quemquam virum carnali commistione umquam cognovi. Hoc dicto, stupentibus ac flentibus universis, qui aderant, vomeres candentes nudo vestigio calcavit, et sine adustionis molestia secunda pertransiit. Ita Deus omnipotens vinculum castæ dilectionis servavit, innocentiam comprobavit, et integritati custodiam humilitatis adhibuit.

24. Inter hæc beatissimi Principis gloria magis ac magis proficiebat, et gratia Dei erat cum ipso. Non declinavit clypeus a bello, et hasta ejus non est aversa. Apuliam a Græcis diu possessam, Romano Imperio recuperavit, et eidem provinciæ Ismaelem C ducem præfecit. Qui postea in Babenbergensi loco mortuus, et in capitulo majoris monasterii sepultus requiescit in Domino. Beneventanum monasterium condidit, et omni ornatus decore locupletavit. Cumque civitates Apuliæ pertransiret, et quæ ad utilitatem et honorem regni pertinebant in eis prudentissime disposuisset, cœpit infirmitate calculi laborare. Cujus morbi molestiam vir sanctus tanta patientia sustinuit, ut passiones carnis ad custodiam humilitatis a Deo sibi collatas assereret, et flagellum correptionis certissimum signum dilectionis esse affirmaret. Fomenta tamen curationum fecit sibi adhiberi, sed nulla medicorum subtilitate ad integrum potuit liberari. Ingravescente autem dolore, ascendit montem Cassinum, petiturus, ut per D intercessionem B. Benedicti et sanctæ Scholasticæ sanitatis ei a Deo præstaretur remedium.

25. Veniens autem ad locum ubi Sanctorum reliquiæ fuerant reconditæ, effudit anima sua in conspectu Altissimi, et per sanctorum suffragia, Benedicti videlicet et S. Scholasticæ, precibus et lacrymis postulavit a Deo salutem corporis et animæ sibi præstari. Impletumque est quod per Prophetam dicitur: Exquisivi Dominum, et exaudivit me, et ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. Nam petiit, et exauditus est; pulsavit ad ostium perseveranter miserantis potentiæ, et intromissus est. Interea Rex cœpit cogitare, quæ de translatione S.

Benedicti audierat; et quia reliquiæ ejus dicebantur furtim sublatae et in alium locum translate, ideo vir sanctus de corporali ejus præsentia dubitabat. Completa itaque oratione, homo Dei ad hospitium se contulit, et lassatus ac debilitatus in lectulo se collocavit. In quo obdormiens vidit S. Benedictum sibi assistere, et ferrum sectorium ad medicinales sectiones aptum manu tenere. Qui dixit ei: Quia sperasti in Deo et in Sanctis ejus, ecce missus sum a Deo, ut per meam medicinam ab infirmitate tua libereris. Ecce ego, cujus ossa furtim sublata esset putabas, præsentiam meam tibi exhibeo, et in argumentum veritatis passiones tuas curabo (59). Hæc dicens, partem illam corporis, ubi calculus jacebat, medicinali ferro, quod manus tenebat, aperuit et, evulso molliter calculo, hiatum vulneris subita sanitate redintegravit, calculumque quem tulerat in manu Regis dormientis reposuit.

26. Quo facto, Christianissimus Imperator evigilavit, et pertractans secum quæ circa ipsum per Confessorem Christi gesta fuerant, vidensque calculum quem manu tenebat, vocavit satellites, qui regio more sibi semper assistebant, dixitque ad eos: Pontifices regni nostri Principes vocate ad me; ut cognoscant et videant mirabilia Dei, quæ ineffabilis misericordia et inenarrabilis potentia ejus fecerunt in me. At illi mandata Regis celeri cursu perferentes ad Principes, perduxerunt eos ad Regem. Quos Rex salutans, resalutatusque ab eis, sic alloquutus eos est: Fratres et commilitones mei, magnificate Dominum mecum, et exaltemus nomen ejus in idipsum, quia est magnus Dominus, et laudabilis nimis, et magnitudinis ejus non est finis. Ipse percutit, et medetur: flagellat peccatores, et poenitentibus miseretur. Hunc humiliat, et hunc exultat: quia calix in manu Domini vini meri plenus misto. En ego, qui heri morti proximus fui, per misericordiam Dei hodie vobis appareo sanus: ei aculeum mortis, quem heri gestavi inclusum corpori meo, hodie oculis vestris visibiliter ostendo.

27. Hæc dicens, ostendit calculum, quem manu tenebat, et ostendens cicatricem vulneris, omnia, quæ per sanctum Benedictum circa ipsum gesta erant, cunctis audientibus, ex ordine referebat. At illi videntes et audientes mirabilia Dei, et plus quam credi potest, admirati sunt; et benedictes Deo, diuque in laudem ejus acclamantes de incolumitate Regis gavisii sunt. Rursumque Rex ad eos: Quas, inquit, gratiarum actiones, aut quæ munera tantis beneficiis condigna medico nostro Benedicto possumus rependere? At illi omnes judicaverunt eum regia munificentia dignum esse. Rex ergo consilio Principum suorum ingentia munera in prædiis, in auro, in argento, in ornanentis plurimis ecclesiæ S. Benedicti contulit. Et valefaciens fratribus, qui eidem ecclesiæ præsidebant, a Cassino monte hilaris et

(59) De hac et adjunctis et aliis historiis in Commentario disceptatum est.

sans discessit. A eo autem tempore, et deinceps, quaedam speciali dilectione et veneratione S. Benedicto, et omnibus monasticæ religionis cultoribus studuit deservire, et in amplificandis ac protegendis rebus ecclesiasticis benignus ac devotus Pater existere. Hæc in Cassino monte scripta inveniuntur, ut et moderni magnalia Dei in memoria habeant, et apud posteros per antiquitatem temporis in oblivionem non veniant. Et, si quis scire desiderat quare gloriosissimus imperator Henricus claudicaverit, cum primum corpore toto sanus fuerit hanc causam noverit.

28. Cum ipse quodam tempore venisset in Apuliam, pro disponendis reipublicæ negotiis, pervenit in montem Garganum, in ejus crepidine sita est lævitas, et in latere mortis in rupe concava, est basilica non ab hominibus fabricata, neque per hominem dedicata, sed operatione divina vel virtute exstructa: mirabiliter etenim divina benedictione venerabiliter consecrata est. Hujus basilicæ exstat patronus Michael Archangelus. In hac etenim ecclesia, qualibet hebdomada cantus angelicus, ab his qui digna sunt, audiri perhibetur. Hanc itaque basilicam, orationis causa, cum ceteris Christi fidelibus vir Deo devotus est ingressus. Cumque laudes divinas inibi celebrassent, et vota precum suarum cum multa devotione Leo reddidissent: tempus jam aderat, quo cælestis exercitus ad laudes Deo persolvendas, templum hoc sacrum fuerat ingressus. Itaque cum omnes egredierentur, et qui moram facerent expellerentur exire; vir sanctus postulabat ut ei intus remanendi facultas concederetur. Igitur omnibus egressis, solus ipse, sperans in misericordia Dei, inibi manere præsumpsit, et preces precibus continuavit, et genuum flexiones iteravit: in quo multis lacrymis divinæ se commisit clementiæ, et animam suam beato Michaeli Archangelo cum multa supplicatione studuit commendare.

29. Cumque pii regis incensum (60) ascenderet ram Domino, Deus Israel, qui in Sanctis suis semper est mirabilis, mirabilem ei dignatus est ostendere visionem. Vidit enim angelorum multitudinem copiosam, ad instar solis splendidam, templum sanctum ingredientem; ex quibus duo principale solenniter adornabant altare. Deinde vidit alias cælestium Virtutum cohortes innumeras, in similitudinem fulguris coruscantis fulgentes, et quasi primatem suum cum gloria maxima deducentes: nec dubium hunc fuisse cælestis militiæ signiferum. Novissime vero meruit videre ipsam Regem angelorum venientem cum potestate magna et virtute. In cujus obsequio cælestis exercitus innumerabilis, et splendor ejus incomparabilis: cujus etenim nutu reguntur omnia cælestia et terrestria. Denique chorus novæ Hierusalem in prædicta collectus basilica divinum solenniter celebravit obsequium. Quo tandem completo, unus ex

(60) Intellige orationum, quas ad Deum fundebat.

(61) Tota hæc claudicationis historia adjecta est ex

A præcipuis angelis, sacrum Evangelii textum cum maxima reverentia detulit personæ; quo illum deosculante: innuit angelo, ut eundem deosculandum deferret Imperatori, in angulo..... Angelo vero jussu sibi complente, prædictus Christi famulus ad insolitam tantæ majestatis et gloriæ visionem cæpit animo pavescere, et omnibus membris contremiscere; tamquam diceret cum Propheta: Contritum est cor meum in medio mei, contremuerunt omnia ossa mea.

30. Hæc angelus ille videns; modeste femur ejus tetigit, inquit: Ne timeas, electe Dei, surge velociter, signum pacis divinitus sibi transmissum suscipiens alacriter; extemplo et statim femur ejus emarcuit; et exinde omni tempore vitæ suæ claudicavit. Similis per omnia eventus de beato Jacob legitur, cujus femur ad tactum angeli secum luctantis emarcuit. Hæc quidem, ut verum fatear, in scripturis non inveni, sed relatu veracium et venerabilium virorum, hæc vera esse, in veritate comperi. Equidem præpotens Cancellarius episcopi Herbipolensis, Conradus nomine, qui persecutionem passus est propter justitiam, hæc, quæ dicta sunt, se legisse, constanter affirmavit, et in Ecclesia Babenbergensi positus, multis audientibus enarravit; ex quibus unus mihi familiaris, et ipse plane vir veridicus, mihi fideliter intimavit, et volente me silentio suppressere, obnixè rogavit, ut scriberem: tandem ego petentis instantia, et sedulitate monentis inductus, fideliter conscripsi, quatenus in progenie altera hæc enarrentur. Mallem somno modo quiescere, quam ficta vel frivola de Sanctis Dei scribere, præsertim dum opus non habent falsis laudibus exaltari; qui signis et prodigiis meruere decorari. Hæc de tam glorioso miraculo dicta sufficiant. Et id evidens hujus signi testimonium ipsius S. Henrici imago ante januam monasterii ad dextrum latus penes chorum S. Georgii ex..... pillo uno supposito, ex opposito imaginum Adæ et Evæ lucidæ apparet (61).

CAPUT IV.

Adventus Benedicti PP. VIII in Germaniam, sancti peregrinatio Cluniacum, ejus pro Ecclesia et imperio gesta, felicissimus obitus et de eodem miraculo visio.

31. Inde iter faciens Romam pervenit, ubi a Benedicto Papa benigne et honorifice susceptus, quantas miserationes et benigne per S. Benedictum ei Dominus contulerit, indicavit. Benedictus vero Papa gratias egit Deo pro omnibus beneficiis suis, et pro salute Regis, et totius populi Catholici obtulit sacrificium laudis. Eodem tempore, sicut supra dictum est, Rex sanctus Babenbergensem fundum cum omnibus pertinentiis suis beato Petro contradidit, et Apostolico Præsuli ex tunc et semper defendendum commendavit, et in commemorationem hujus pactionis, notis Gretseri, ubi et ipse alia adjungit, de quibus satis diximus in Commentario.

singulis annis album ambulatorem (62) cum phaleris Romano Præsuli dari constituit. Hoc quoque humilitate et devotione apud Dominum Papam obtinuit, ut ad Alemanniam accederet, et Babenberg fundum, novam plantationem visitaret. Quod et ita factum est. Nam in proximo Aprili Alemanniam intravit, omnibusque civitatibus illius regionis peragratis, tempore, quo condixerat, Babenberg locum adire disposuit. Venit ergo v feria Majoris Hebdomadæ, hora sexta, sacris Pontificalibus vestimentis indutus, sicut jam ad peragenda mysteria Dei, ac solenne illius diei officium processurus erat: et suscipitur gloriosissime ab Imperatore, atque universis, qui aderant, Principibus, omnique clero, et populo, inestimabili exultationis tripudio.

32. Ut autem in adventu tam insoliti, tamque exoptati hospitis Deo nostro jucunda decoraque laudatio exhiberetur, prudentissimus regum quatuor in occursum ejus choros psallentium decenter ordinavit Primum in fluminis ripa, alium, in citeriori, tertium, ante portam civitatis: quartum, in atrio ecclesiæ; ubi primus omnium Rex ipse, data manu. Passam in domum Domini introducens, divinis hinc unde hymnis canora suavitate resonantibus, in episcopali cathedra locavit. Debitum hujus sacratissimæ diei officium cum duodenis Episcopis cooperatoribus Apostolicus Pontifex similiter et aliorum dierum sequentium summa devotione celebravit. In sancta autem Dominica Paschæ cum in matutinali officio Aquileiensis Patriarcha lectionem primam, Archiepiscopus autem Ravennas secundam; ipseque Apostolicus recitaret tertiam: omni denique ornatu et elegantia processionis solennia agerentur, veluti condecuit Apostolicam dignitatem, Imperialem magnificentiam in solennitate solennitatum, quis non judicet tam religiosam, nostrisque inusitatum in regionibus celebritatem, merito in notitia omnium Babenbergensis ecclesiæ filiorum perpetuo haberi, et memoriale ejus in sæculum non derelinqui? Sub eisdem diebus basilicam in honore S. Stephani (63) VIII Kalend. Maii idem venerabilis Papa consecrans, pretiosis muneribus, quæ adhuc ibi servantur, adornavit: ubi inter Missarum solennia, cooperatione LXXII Episcoporum, et unanimi consensu Principum, episcopatum ab omni sæculari potestate liberum esse constituit, et cuncta, quæ pontificali dignitati et utilitati congruerent, præsentis suæ auctoritate, et privilegii sui attestatione, bannique firmitate roboravit. Cujus privilegii confirmatio talis est: *primo loco in appendice reperienda.*

33. Ut autem ad superiora redeamus undo pau-

(62) Nempe equum album, de quo plura Hofmannus in Annalibus, notans etiam addendas fuisse centenas marcas argenti; sed eam pensionem a Leone PP. IX per commutationem remissam. In tempore adventus Papæ in Germaniam, solita allucinatio.

(63) Recte hic Anonymus contra Leonem Ostiensem, qui velut templum in honorem S. Georgii a Bene-

lisper digressi sumus, postquam vir sanctus Romæ positus, omnia, quæ petebat, a Domino Papa impetravit, confirmatus Apostolica benedictione, Alpes Apenninas transcendit, et dimisso exercitu in terram suam, Cluniacum (64), eo quod multa de religione et statu locis illius audiret, orationis causa cum paucis familiaribus perrexit. Ubi cum plurima signa religionis et sanctitatis vidisset, sancti Spiritus igne succensus, coronam auream pretiosissimis gemmis adornatam, ad Missam, quæ de cathedra sancti Petri celebrabatur, obtulit, et fraternitatem monachorum suscipiens, cum maxima humilitate et contritione cordis, orationibus eorum se commendavit, et in supplementum necessariarum rerum, in Alsatia optima prædia eidem congregationi contradidit. Inde iter faciens per Leodium et Treverim transitum fecit, et congregationes ibi Deo famulantes plurimis largitionibus et prædiis ditavit.

34. Et mirum quod homo Dei, qui circa ecclesiasticas utilitates tanto studio ob salutem animæ suæ flagrabat, in nullo profectum regni negligebat: quin imo sine effusione sanguinis, pietate et sapientia terminos regni sui dilatavit, et imperialem dignitatem gloria et honore amplificavit et ornavit. Boemiam vicit et subjugavit: Burgundiam in ditionem recepit: Pannoniam quoque Catholicæ fidei, et Romano Imperio coadunavit: victor autem aliarum nationum, Apostolus fit Ungarorum. Cum enim omnes adhuc infideles essent, Henricus Imperator ad fidei confessionem illos attraxit. Quod ut facilius fieret, sororem suam Gisela Stephano Regi matrimonia copulavit, secundum Apostolum dicentem: Sanctificatur vir infidelis per mulierem fidelem; et sanctificatur mulier infidelis per viram fidelem. Stephano itaque Rege baptizato (65), universa Pannonia verbum vitæ suscepit, et mira rerum novitate per Reges apostolos sanctæ Catholicæ Ecclesiæ incorporata est. Quam præclara tanti apostolatus societas; quam colenda et veneranda utriusque sanctitas, per quos tot salvati et sanctificati sunt. Præfatus autem Rex Ungarorum, religiosus Deoque devotus, postea in executione bonorum operum permansit; quod divina pietas post mortem ejus evidentibus indiciis ad sepulcrum factis signorum miraculis demonstravit.

35. Burgundiorum quoque non humana sed divina fuit victoria, qui cum armis omnibus belli copiis essent instructi, viri ad bella doctissimi, armis positus, non hominis metu, sed Dei nutu, rogantes ea, quæ pacis sunt, dextras dederunt. Quemadmodum ad celebranda beati Martini confessoris merita

dicto Papa consecratum, cum id pridem dedicatum esset, ut ex commentario plenius intelliges.

(64) Cluniacum aliquando ivisse S. Henricum non videatur negari posse, sed quam parum apte et hæc et alia disposuerit scriptor noster, satis alibi diximus, ut plura hic observanda non supersint.

(65) Hæc etiam ad commodum sensum in Commentario reducta sunt.

Dominus pacificum belli dedit exitum : ita et nunc servi sui meritis consimilem virtutem ostendere dignatus est. Similem ergo illum fecit gloriæ Sanctorum. Et sicut Moyses precibus magis quam armis triumphavit, ita gloriosissimus Princeps per arma justitiæ omnia bella feliciter consummavit, ac minime funestam et incruentam victoriam semper habuit. Denique consummatis gloriosissime hujus vitæ laboribus, postquam bonæ opinionis odorem longe lateque redolere fecerat, locumque sibi dilectum cum ceteris monasteriis ditando, et ornando, et excolendo ad perfectum adduxerat, ad percipiendam immarcescibilem coronam ab ergastulo carnis a Domino est vocatus. Qui cum cerneret imminere sibi mortis diem, citatis ad se parentibus et cognatis beatissimæ Imperatricis Chunegundæ, nonnullis etiam regni primoribus, manu eam apprehensam illis commendavit hujusmodi verbis memoria dignis : Hanc ecce, inquit, mihi a vobis imo per Christum consignatam ipso Christo Domino nostro, et vobis reconsigno virginem vestram.

36. In ejus vero transitu, terra plorante, cælum exultavit, sicut Dominus per suam misericordiam revelare dignatus est. Sub ipsa etenim hora exitus illius cuidam servo Dei in solitudine commoranti, diabolus sub humana specie traditur apparuisse (65). Quem vir Dei per spiritum protinus agnovit, et ait : Quo vadis? Cui ille : Ad exequias, inquit, Principis pergo. At ille respondit : Vade, inquit, et comple negotium tuum, in quantum tibi a Domino permittitur. Verumtamen consummato officio tuo, adjuratus per Deum vivum, ad me revertere, ut per te rei exitum cognoscam. Post modicum vero reversus coram servo Dei gemebundus adstitit, et voce querula, et ingenti ululatu dixit : Heu heu ! delusi sumus, in vanum laboravimus, quin etiam ab angelis Dei confusi discessimus. Assistentibus enim hinc et inde nobis et spiritibus angelicis, merita animæ juste in statera appensa sunt; et fasciculis peccatorum deprimentibus, jam pene pars nostra præponderaverat.

37. Tunc subito adustus quidam superveniens cum catino aureo, partis dextræ lancem oneravit, mirumque in modum parti nostræ adeo præponderavit, ut et ipso catino ad terram collapsio, ruina collisionis signum impresserit. Itaque victores angeli animam nobis ereptam gaudentes in suum consortium abduxerunt. Hæc vero tametsi corporaliter gesta referantur, necesse tamen est ut virtute spiritali completa intelligantur. Res etenim spirituales

A per corporales exprimuntur imagines : cumque aliud foris agitur aut dicitur, intus aliud geri significatur. Præmemoratus et sæpe rememorandus Dei famulus calicem aureum in honorem Dei et commemorationem S. Laurentii martyris ecclesiæ Merseburgensi contulerat, cujus speciali patrocinio coram Deo adjutus, et in ipsa sui exitus, hora creditur liberatus. Omni vero veneratione et admiratione dignum esse perpenditur, quod eadem hora calix in certa custodia clausus habebatur, nec minus tamen prædictæ collisionis materiale signum excepit.

38. De eodem vero calice, quid religiosorum virorum relatione in veritate audierimus, futurorum memoriis intimare operæ pretium dignum duximus. Cum enim prædictus Christi confessor Henricus, pro disponendis regni negotiis Marsipolim venisset, accidit, ut quadam die ad altare S. Laurentii attentissime Missam audiret. Qua completa, sicut semper facere consueverat, ablutionem calicis sumere volebat, sed interveniente magno negotio regni, quod vir sanctus proposuit, tunc temporis fieri non potuit. Vocato itaque custode ecclesiæ, rogavit eum, ut calicem cum ablutione in mundo loco reponeret, et eum omni diligentia servaret : quoadusque ipse exoccupatus aptum tempus et locum ad sumendam illam inveniret. Excrescentibus autem causis et placitis, tota die illa turbatus, non potuit se expedire. Postera vero die, post matutinas, cum paucis secretariis suis, clanculo monasterium introivit, et diutius flexis genibus et profusis lacrymis Deum exoravit; accersitoque custode, calicem cum ablutione sibi afferri præcepit. Cumque allatus fuisset et discooperatus, invenerunt ablutionem illam in formam veri sanguinis transmutatam. Quod factum mirabile mox universis, qui aderant, innotuit, et tunc et semper in laudem Dei, et gloriam confessoris sui omnis Ecclesia successoribus suis enarrabit.

39. Discite ergo divites hujus facere sæculi vobis amicos de mammona iniquitatis, ut, cum defeceritis, ipsi vos in æterna rescipiant tabernacula. Hujus vero gloriosissimi ac beatissimi Patris præconia linguam carnis reticere non convenit, in cujus transitu angelis triumphantibus cælum exultavit. Defuncto itaque beatissimo Dei famulo anno regni sui xxiv, vitæ quinquagesimo secundo, Imperii vero undecimo, corpus ejus in ecclesia beatorum Apostolorum Petri et Pauli Babenbergæ honorifice sepultum est ac postmodum multis miraculorum virtutibus a Domino glorificatum est.

AD LIBRUM MIRACULORUM OBSERVATIO PRÆVIA.

Notavit Gretserus pag. 81, in apographo Bambergensi Vitæ S. Henrici hunc se titulum reperisse : « Incipit liber primus de vita et gestis S. Henrici Imperatoris confessoris », in eodem apographo nusquam apparere, « aut finem primi aut exordium libri secundi; « nisi forte, inquit, id sumendum sit a commemoratione miraculorum, quæ Deus per sanctum Imperatorem, jam vita functum patravit. Ita prorsus censendum putamus; cum caput 30 dicatur parsænesis et epilogus : sequens vero 31 a miraculis incipiat, nempe ab ea visione, quo Bruno Augustanus antistes, Sancti frater, ab evertendo episcopatu

(65) De hac qualicumque visione consulendus Gretserus a pag. 94 : nos reliqua quæ ad Sancti felicissimi-

mum exitum pertinent, suo loco exposuimus.